

PŘEDMLUVA

Pro Německo je *kritika náboženství* v podstatě ukončena, a kritika náboženství je předpokladem veškeré kritiky.

Světská existence omylu je kompromitována, jakmile byla vykáčena její *nebeská* oratio pro aris et focis*. člověk, který ve fantastické skutečnosti nebes, kde hledal nadčlověka, našel jen *odraz* sebe samého, nebude už ochoten nalézat jen *zdání* sebe samého, jen „nečlověka“ tam, kde hledá a musí hledat svou pravou skutečnost.

Základem nenáboženské kritiky je: *člověk dělá náboženství*, náboženství nedělá člověka, který se buďto ještě nenašel, nebo se už zase sám sobě ztratil. Ale *člověk*, to není abstraktní bytost trůnící někde mimo tento svět. Člověk, to je *svět člověka*, stát, společnost. Tento stát, tato společnost produkuje náboženství, *převrácené vědomí světa*, protože jsou samy *převráceným světem*. Náboženství je všeobecná teorie tohoto světa, jeho encyklopedické kompendium, jeho logika v populární, formě, jeho spiritualistický point d'honneur**, jeho entusiasmus, jeho morální sankce, jeho slavnostní dovršení, jeho povšechný důvod útěchy a ospravedlnění. Náboženství je *fantastickým uskutečněním* lidské podstaty, protože pravou skutečnost *lidská podstata* nemá. Boj proti náboženství je tedy nepřímým bojem proti *onomu světu*, jehož je náboženství duchovním *aromatem*.

Náboženská bída je jednak *výrazem* skutečné bídy, jednak *protestem* proti skutečné bídě. Náboženství je povzdech utlačeného tvora, cit bezcitného světa, duch bezduchých poměrů. Je to *opium* lidu. Zrušit náboženství jako *ilusorní štěstí* lidu znamená žádat jeho *skutečné štěstí*. Požadavek vzdát se ilusí o svém postavení je *požadavek vzdát se postavení, ve kterém je zapotřebí ilusí*. Kritika náboženství je tedy v *zárodku kritikou tohoto slzavého údolí*, jemuž náboženství tvoří *svatozář*.

Kritika strhla s okovů imaginární květy, ne proto, aby člověk vlekl dál bezútesné okovy, nezkrášlené fantasií, nýbrž aby tyto okovy odhodil a utrl živý květ. Kritika náboženství zbavuje člověka ilusí proto, aby myslel, jednal, tvořil svou skutečnost jako člověk, který se zbavil ilusí a přišel k rozumu, aby se pohyboval kolem sebe, a tím kolem svého skutečného slunce. Náboženství je jen ilusorní slunce, které se točí kolem člověka, dokud se člověk nepohybuje kolem sebe.

Je tedy *úkolem dějin*, když zmizela *pravda onoho světa, nastolit pravdu tohoto světa*. A prvním *úkolem filosofie*, která slouží dějinám, je, aby poté, kdy byla odhalena *posvátná podoba* sebeodcizení člověka, odhalila toto sebeodcizení i v jeho *neposvátných podobách*. Kritika nebe se takto mění v kritiku země, *kritika náboženství v kritiku práva, kritika teologie v kritiku politiky*.

Výklad, který následuje¹⁰⁰ - příspěvek k této práci - se zatím nepřimyká k originálu; nýbrž k jedné z kopií, k německé *filosofii* státu a práva, především proto, že se pojí k *Německu*.

Kdybychom chtěli navázat přímo na německý status quo, třeba v jediné vhodné formě, to jest negativně, byl by výsledek vždycky jen *anachronismus*. Dokonce i negaci naší politické přítomnosti bychom našli již jako zaprášený fakt mezi historickým haraburdím moderních národů. Neguji-li napudrované copy, mám stále ještě nenapudrované copy. Neguji-li německé poměry z roku 1843, jsem podle francouzského letopočtu sotva v roce 1789 a naprosto ne v ohnisku přítomnosti. Vždyť německé dějiny se mohou pochlubit hnutím, které před nimi žádný národ na historickém nebi neměl a nebude mít. Sdíleli, jsme totiž restaurace moderních národů, aniž jsme sdíleli jejich revoluce. Prožívali jsme restauraci jednak proto, že se jiné národy odvážily revoluce, jednak proto, že jiné národy trpěly kontrarevolucí, jednou proto, že se naši páni báli, po druhé proto, že se naši páni nebáli. My jsme v celé se svými pastýři zavítali do společnosti svobody vždy jen jednou, v *den jejího pohřbu*.

Škola, která ospravedlňuje podlost dneška podlostí včerejška, škola, která každý výkřik nevolníkův proti knutě prohlašuje za rebelii, jakmile je to knuta letitá, rodová, historická, škola, jíž dějiny ukazují - jako bůh Izraele svému sluhovi Mojžíšovi jen své a posteriori, *historická právní škola*, by si proto byla německé dějiny vymyslela, kdyby sama nebyla výmyslem německých dějin, jako

* Doslova: obhajoba oltářů a krbů, zde: sebeobhajoba. (Pozn. red.)

** Věc cti (Pozn. *red.*)

Shylock, ale Shylock, který si přišel na své, ohání se tato škola při každé, libře masa, vyříznuté ze srdce lidu, svým úpisem, svým historickým úpisem, úpisem křesťansko-germánským.

Naproti tomu dobromyslní nadšenci, 'krví vyznavači německví, rozumem volnomyšlenkáři, hledají naše dějiny svobody mimo naše dějiny - v teutonských pralesích. Čím se však liší naše dějiny svobody od dějin svobody divokého kaňce; najdeme-li ji jen v lesích? Mimo to je známo: jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. Proto mír teutonským pralesům!

Válku německým poměrům! Ovšemže! Jsou *pod úrovní dějin*, jsou *pod vsí kritiku*, ale přesto zůstávají předmětem kritiky, jako zločinec, který stojí pod úrovní lidskosti, zůstává předmětem *katovým*. V boji s nimi není kritika vášní hlavy, je hlavou vášně. Není anatomickým nožem, je zbraní. Její předmět je jejím *nepřítelem*, kterého nechce vyvrátit, nýbrž *zničit*. Neboť duch oněch poměrů je už vyvrácen.

Samy o sobě *nestojí* tyto poměry *za přemýšlení*, ony jen *existují* jako něco opovrženého a opovrhovaného. Kritika si nepotřebuje vyjasňovat svůj poměr k tomuto předmětu, protože je jí jasno, na čem je. Kritika tu už není *samoúčelem*, nýbrž jen *prostředkem*. Její

podstatný patos je *rozhořčení*, její podstatná práce *odhalování*.

Jde o to vylíčit tíživý tlak všech sociálních sfér na sebe navzájem, všeobecné nečinné rozladění, omezenost, která samu sebe právě tak uznává, jako zneuznává, to všechno zasazeno do rámce vládního systému, který žije jen z toho, že udržuje všechny ubohosti, a sám není nic jiného než *vládnoucí ubohost*.

Jaká to podívaná! Nekonečné dělení společnosti na nejrozmanitější kasty, které stojí proti sobě se svými malichernými antipatiemi, špatným svědomím a brutální prostředností a k nimž ke všem bez rozdílu, i když s různými formalitami, právě pro ten jejich vzájemný dvojznačný a podezřívavý postoj, se jejich *páni* chovají, jako by *existovaly jen z milosti panstva*. A dokonce i to, že je někdo *ovládá*, že jim *rozkazuje* a že je *vlastní*, musí uznávat a vyznávat jako *milost nebes!* A na druhé straně tihle vládci sami, jejichž velikost je nepřímou úměrnou jejich počtu!

Kritika, která se zabývá tímto obsahem, je kritika *ve rvačce* a ve rvačce nejde o to, zda protivník je ušlechtilý, rovnocenný, *zajímavý* protivník, jde o to jej *zasáhnout*. Jde o to nepopřát Němcům ani chvíli sebeklamu a resignace. Je nutno učinit skutečný tlak ještě tíživější tím, že se k němu přidá vědomí útlaku, pohanu ještě potupnější tím, že se zveřejní. Je nutno každou sféru německé společnosti vylíčit jako *partie honteuse** německé společnosti, je nutno tyto zkamenělé poměry donutit k tanci tím, že se jim *zazpívá* jejich vlastní melodie! Je nutno naučit lid, aby se *děsil* sám sebe, a tak mu dodat *odvahy*. Tím se uspokojí neodbytná potřeba německého národa, a má-li národ nějakou potřebu je to samo o sobě dostačujícím důvodem jejího uspokojení.

Ani pro *moderní* národy nemůže být tento boj proti omezenému obsahu německého statu quo bez zajímavosti, neboť *německý* status quo je jen *nezastřené dovršení* ancien régime** a ancien régime je *skrytý, nedostatek moderního státu*. Boj proti německé politické přítomnosti je boj proti minulosti moderních národů a reminiscence této minulosti se jim stále ještě věší na paty. Pro ně je poučné vidět, jak

ancien régime, který u nich prožil svou *tragedii*, hraje teď svou *komedii* jako německé strašidlo. Historie ancien régime byla *tragická*, dokud byl odjakživa existující mocí světa a svoboda naproti tomu: jen osobním rozmarem, zkrátka dokud sám věřil a musel věřit ve své oprávnění. Dokud ancien régime jako daný světový řád bojoval se světem, který se teprve rodil, byl jeho omyl sice historický, ale ne osobní. Proto byl jeho zánik tragický.

Naproti tomu nynější německý režim, tento anachronismus, tento křiklavý rozpor se všeobecně uznávanými axiómami, tato na odiv vystavovaná nicotnost ancien régime, si už jen namlouvá, že sám v sebe věří, a vyžaduje od světa, aby si to také namlouval. Kdyby věřil ve svou vlastní *podstatu*, což by ji skrýval *předstíráním* cizí podstaty a hledal by svou spásu v pokrytectví a sofismatech? Moderní ancien régime je už jen *komediant* světového řádu, jehož *skuteční hrdinové* zemřeli. Dějiny jsou důkladné, a když pochovávají nějakou starou formu, procházejí mnoha fázemi.

* poskvrnu. (Pozn. red.)

** starého pořádku. (Pozn. red.)

Poslední fází každé formy světových dějin je její *komedie*. Bohové starého Řecka, kteří byli už jednou tragicky smrtelně raněni v Aischylově „Spoutaném Prométheovi“, museli ještě jednou komicky zemřít v Lukianových „Hovorech“. Proč dějiny takto: postupují? Proto, aby se lidstvo loučilo se svou minulostí *zvesela*. Tento *veselý* úděl přejeme politickým silám Německa.

Jakmile se však podrobí kritice sama *moderní* politicko-sociální skutečnost, jakmile se tedy kritika pozvedne k opravdu lidským problémům, octne se mimo německý status quo, jinak by totiž musela pro svůj předmět sáhnout pod svůj předmět. Příklad! Poměr průmyslu, vůbec světa bohatství, k politickému světu je hlavním problémem moderní doby. V jaké formě začíná tento problém zaměstnávat Němce? Ve formě *ochranných cel prohibitivního systému, národní ekonomie*. Německví přešlo z člověka do hmoty, a tak naši bavlnářští rytíři a železářští hrdinové jednoho rána shledali, že se stali vlastenci. Začínáme tedy uznávat v Německu svrchovanost monopolu dovnitř tím, že mu propůjčujeme *svrchovanost navenek*. Začínáme tedy nyní v Německu s tím, s čím se ve Francii a Anglii pomalu končí. Starý prohnitý stav, proti kterému se tyto země teoreticky bouří a který dosud snášejí, jen jako se snášejí okovy, je v Německu pozdravován jako jitrný úsvit krásné budoucnosti, která si stěží troufá přejít od *Istivé* teorie* k nejbezohlednější praxi. Zatím co ve Francii a Anglii problém zní: *politická ekonomie* čili *vláda společnosti nad bohatstvím*, zní v Německu: *národní ekonomie* čili *vláda soukromého vlastnictví nad národem*. Ve Francii a v Anglii jde tedy o to zrušit monopol, který dospěl až ke krajním důsledkům; kdežto v Německu jde o to dospět ke krajním důsledkům monopolu. Tam jde o řešení, tady jde teprve o kolisi: Dostatečný příklad *německé* formy moderních problémů, příklad, jak naše historie - jako neobratný rekrut, který se snaží dělat všechno podle ostatních - měla až dosud za úkol jen opakovat, co je pro druhé už dávno otřepaná historie.

Kdyby *celkový* německý vývoj nepředhlonil německý *politický* vývoj, mohl by se Němec účastnit na počest přítomnosti nanejvýš tak jako *Rus*. Avšak není-li jednotlivec omezen hranicemi národa, je tím méně celý národ osvobozen osvobozením jednotlivce. Skythové se ani o krok nepřiblížili k řecké kultuře tím, že k řeckým filosofům patří jeden Skyth¹⁰¹. Na štěstí nejsme my Němci Skythové.

Jako staré národy prožívaly svou prehistorii v obrazotvornosti, v *mytologii*, prožili jsme my Němci svou budoucí historii v myšlenkách, ve *filosofii*. Jsme *filosofickými* současníky přítomnosti, aniž jsme jejími *historickými* současníky. Německá filosofie je prodloužením německých dějin v *idejích*. Jestliže tedy kritizujeme místo *oeuvre* in *incomplètes*** našich reálných dějin *oeuvre* *posthumes**** našich ideálních *dějín*, *filosofii*, ocitá se naše kritika uprostřed otázek, o nichž přítomnost praví: *that is the question*^T. Co je u pokročilých; národů *praktickým* rozchodem s poměry v moderním státě, to je v Německu, kde tyto poměry ještě ani neexistují, prozatím *kritickým* rozchodem s filosofickým zrcadlením těchto poměrů.

Německá filosofie práva a státu jsou jediné *německé dějiny*, které drží krok s *oficiální* moderní přítomností. Německý národ musí proto tyto své vysněné dějiny přidat ke svým skutečným poměrům a podrobit kritice nejen tyto skutečné poměry, ale zároveň i jejich abstraktní pokračování. Jeho budoucnost se nemůže *omezit* ani na bezprostřední negaci jeho reálných státních a právních poměrů, ani na bezprostřední uskutečnění jeho ideálních státních a právních poměrů, neboť ve svých ideálních, poměrech má bezprostřední negaci svých reálných poměrů a bezprostřední uskutečnění svých ideálních poměrů může pozorovat u sousedních národů, kde se už zase skoro *přežilo*. Právem tedy žádá *praktická* politická strana v Německu *negaci filosofie*. Není nesprávné, že si tento požadavek klade, ale nesprávné je že se jím spokojuje a že jej vážně neprovádí, ba ani nemůže provést. Myslí si, že negace filosofie dosáhne tím, že jí ukáže záda a s odvrácenou hlavou zabručí několik nakvašených a otřepaných frází. Při svém omezeném rozhledu ani filosofii do okruhu *německé* skutečnosti nepočítá nebo se dokonce domnívá, že filosofie je ještě *pod úrovní* německé praxe a teorií, které jí slouží. Žádáte, aby se navázalo na *skutečné zárodky života*, ale zapomínáte, že skutečné zárodky života německého národa bujely dosud jen v jeho *lebce*. Zkrátka: *filosofii nemůžete zrušit, aniž ji uskutečníte*.

* Slovní hříčka: „listige Theorie“ - „Istivá teorie“ je narážka na ochranářský systém propagovaný německým ekonomem Friedrichem Listem. (Pozn. red.)

** nedokončené dílo. (Pozn. red.)

*** posmrtně vydané dílo. (Pozn. red.)

T To je otázka! (Shakespeare, „Hamlet“.) (Pozn. red.)

Těže chyby - jenže v opačném směru - se dopustila *teoretická* politická strana, která z filosofie vychází.

Spatřovala v dnešním boji *pouze kritický boj filosofie s německým světem*, neuvážila, že *současná filosofie* sama patří k tomuto světu a je jeho, třeba ideálním, ale *doplněním*. Byla sice kritická vůči svému odpůrci, ale nekritická k sobě samé tím, že vycházela z *předpokladů* filosofie, ale buďto zůstávala stát u jejích už daných výsledků, nebo požadavky a výsledky, které si vypůjčila odjinud, vydávala za bezprostřední požadavky a výsledky filosofie, ačkoli právě k nim možno dospět - za předpokladu, že jsou oprávněné - naopak jen *negací současné filosofie*, filosofie jakožto filosofie. K podrobnějšímu vylíčení této strany se ještě vrátíme. Její základní nedostatek se dá stručně shrnout takto: *myslela, že může filosofii uskutečnit, aniž ji zruší*. Kritizovat *německou filosofii státu a práva*, které dal nejdůslednější, nejbohatší a konečnou podobu *Hegel*, znamená, obojí, jak kritickou analýsu moderního státu, a s ním souvisící skutečnosti, tak také rozhodnou negací celého dosavadního *způsobu německého politického a právního vědomí*, jehož nejrozmanitějším, nejuniversálnějším výrazem, povýšeným na vědu, je právě sama *spekulativní filosofie práva*. Byla-li jen v Německu možná spekulativní filosofie práva, toto abstraktní přepjaté *myšlení* moderního státu, jehož skutečnost zůstává mimo tento svět, na druhém břehu, i když to znamená jen na druhém břehu Rýna, byl právě tak naopak německý *myšlenkový obraz* moderního státu, abstrahující od *skutečného člověka*, možný jen potud a proto, že moderní stát sám abstrahuje od *skutečného člověka* anebo *celého člověka* uspokojuje jen imaginárně. Němci v politice *mysleli* to, co jiné státy *dělaly*. Německo bylo jejich *teoretickým svědomím*. Abstrakce a povznesenost jeho *myšlení* neustále udržovala krok se s jednostranností a přízemností jejich⁵ skutečnosti. Jestliže tedy status quo *německého státu* vyjadřuje *dovršení, dokonalost* antiént régime tohoto trnu v těle moderního státu, vyjadřuje status quo *německé státovědy nedokonalost moderního státu*, vetčnost samotného jeho těla.

Již proto, že je rozhodným odpůrcem dosavadního způsobů; *německého politického vědomí*, neztrácí se kritika spekulativní filosofie práva sama v sobě, nýbrž zabývá se *úkoly*, jež lze řešit jediným prostředkem: *praxí*.

Naskytá se otázka: může Německo dospět k praxi á la *hauteur des principes**, tj. k revoluci, jež by je pozvedla nejen na *oficiální úroveň* moderních národů, nýbrž na *lidskou výši*, jež bude nejbližší budoucností těchto národů?

Zbraň kritiky nemůže ovšem nahradit kritiku zbraní, materiální síla musí být svržena materiální silou, avšak i teorie se stává materiální silou, jakmile se zmocní mas. Teorie je schopná zmocnit se mas, jakmile demonstruje *ad hominem***, a *ad hominem* demonstruje, jakmile se stává radikální. Být radikální znamená jít na kořen věci. Kořenem pro člověka je však člověk sám. Evidentní důkaz radikalismu německé teorie, tedy její praktické energie, je to, že vychází z rozhodného *positivního* překonání náboženství; Kritika náboženství končí poučením, že *pro člověka je nejvyšší podstatou, člověk*, tedy *kategorickým imperativem zvrátit všechny vztahy*, v nichž je" člověk poníženu, ujařmenou, opuštěnou, opovrženou bytostí, vztahy, jež nelze vystihnout lépe než zvoláním jednoho Francouze, když se připravovala daň ze psů: *Ubozí psi! Chtějí s vámi zacházet jako s lidmi!*

Dokonce i historicky má teoretická emancipace pro Německo specificky; praktický význam. *Revoluční minulost* Německa je totiž teoretická, je to *reformace*. Jako byl tehdy *mnich*, je to dnes *filosof*, v jehož mozku začíná revoluce. *Luther* ovšem zvítězil nad porobou ze *zbožnosti* proto, že na její místo dosadil porobu z *přesvědčení*. Zlomil víru v autoritu proto, že obnovil autoritu víry. Proměnil kněze v laiky, protože proměnil laiky v kněze. Osvobodil člověka od vnější náboženskosti, protože z náboženskosti udělal niternou záležitost člověka. Uvolnil tělo z pout, protože spoutal srdce.

Ale i když protestantství nebylo pravým řešením, bylo správným vytyčením úkolů. Teď už nešlo o boj laika s *kněžourem mimo sebe*, znamenalo to boj s *kněžourem uvnitř*, v sobě, se svou *kněžouorskou přirozeností*. A jestliže protestantská přeměna německého laika v kněze emancipovala laické papeže, *knížata* s jejich klérem, privilegovanými šosáky, filosofická přeměna kněžouorských Němců v lidi osvobodí *národ*. Právě tak jako se emancipace nezastavila u knížat, právě tak se nezastaví *sekularizace* statků u *zabírání církevních statků*, které provádělo především pokrytecké Prusko. Tehdy ztroskotala selská válka, nejradikálnější fakt německých dějin, na teologii. Dnes, kdy teologie

* odpovídající zásadám; doslova: na výši zásad. (Pozn. red.)

** obrací se přímo na člověka (Pozn. red.)

sama ztroskotala, rozbije se nejnesvobodnější fakt německých dějin, náš status quo, o filosofii. Den před reformací bylo oficiální Německo nejponížejším rabem Říma. Den před svou revolucí je ponížejším rabem něčeho mnohem menšího, než byl Řím, je rabem Pruska a Rakouska, junkerů a sosáků. Ale zdá se, že *radikální* německé revoluci stojí v cestě především jedna překážka.

Revoluce totiž potřebují *pasivní* element, *materiální* základnu. Teorie se v národě uskutečňuje vždy jen potud, pokud je uskutečněním jeho potřeb. Bude však propast mezi občanskou společností státem a propast v občanské společnosti samé právě tak obrovská jako propast mezi tím, co žádá německá myšlenka, a tím, co na to odpovídá německá skutečnost? Stanou se teoretické potřeby přímo hned praktickými potřebami? Nestačí, když myšlenka usiluje uskutečnění, skutečnost sama musí usilovat o myšlenku. Německo však neprošlo mezistupni politické emancipace současně s moderními národy. Prakticky nedosáhlo ještě ani těch stupňů, které teoreticky překonalo. Jak by se mohlo jediným *salto mortale* přenést nejen přes své vlastní přehradu, nýbrž zároveň přeskočit i přehradu moderních národů, přehradu, ve kterých musí ve skutečnosti vidět osvobození od svých skutečných přehrad a proto o ně usilovat? Radikální revoluce může být jen revolucí radikálních potřeb, a zdá se, že právě pro ně chybějí předpoklady a živná půda.

Leč provázelo-li Německo vývoj moderních národů pouze abstraktní myšlenkovou činností, aniž se činně účastnilo skutečných bojů tohoto vývoje, prožívalo na druhé straně *utrpení* tohoto vývoje, aniž se podílelo na požitcích z něho, na částečném uspokojení, které s sebou přinášel. Abstraktní činnosti na jedné straně odpovídá abstraktní utrpení na druhé straně. A tak se Německo jednoho dne dostane na úroveň evropského úpadku, aniž kdy předtím dosáhlo úrovně evropské emancipace. Bude je možno srovnat s *modloslužebníkem*, který chřadne nemocemi křesťanství. Všimněme si nejprve *německých vlád a vidíme*, že je současné poměry, situace Německa, stupeň německého vzdělání konečně vlastní šťastný instinkt ženou k tomu, aby spojovali *civilizované nedostatky moderního státního světa*, jehož výhod nepožíváme, s *barbarskými nedostatky ancient régime*, kterých užíváme vrchovatou měrou, takže Německo musí stále více sdílet i když ne rozumnost, tak alespoň nerozumnost jiných státních systémů, které převyšují jeho status quo. Je na příklad na světě druhá země, která by tak naivně, sdílela všechny iluze konstitučního státu bez jeho reálných předností, jako to dělá tak zvané konstituční Německo? Anebo mohlo napadnout nějaké jiné vládě než právě německé spojit muka censury; s mukami francouzských zářijových zákonů¹⁰², které předpokládají svobodu tisku? Jako byli v římském Pantheonu *bozi* všech národů, najdeme ve svaté římské říši německého národa *hřích* všech státních forem. Že tento eklekticismus dosáhne dosud netušené výše; za to ručí zejména *politicko-estetické labužnictví* jednoho německého krále*, který zamýšlí vystoupit ve všech rolích královské moci feudální stejně jako byrokratické, absolutní stejně jako konstituční autokratické jako demokratické, když ne v osobě národa, pak alespoň ve své *vlastní osobě*, když ne pro národ, tedy alespoň *sám pro sebe*. *Německo jako nedostatek politické přítomnosti, konstituovaný ve vlastní svět*, nebude moci rozbít specificky německé přehradu, nerozbije-li všeobecnou přehradu politické přítomnosti.

Pro Německo není utopickým snem *radikální* revoluce, není jím *obecně lidská* emancipace, ale naopak částečná, *pouze* politická revoluce, revoluce, která nechává stát pilíře domu. V čem spočívá částečná, pouze politická revoluce? V tom, že se *část občanské společnosti* emancipuje a dosáhne *všeobecného* panství, v tom, že určitá třída, vycházejíc ze svého *zvláštního postavení*, provede všeobecnou emancipaci společnosti. Tato třída osvobodí celou společnost, ale jen za předpokladu, že celá společnost je v situaci této třídy, tedy na příklad má peníze a vzdělání nebo jich může po libosti nabývat.

Žádná třída občanské společnosti nemůže tuto úlohu sehrát, neprobudí-li v sobě a v mase moment nadšení, kdy se tato třída bratří a splývá s celou společností, kdy je s ní zaměňována a kdy je pociťována a uznávána jako její *všeobecná představitelka*, její nároky a práva jsou vpravdě právy a nároky samotné společnosti, kdy je skutečně sociální hlavou a sociálním srdcem. Zvláštní třída si může osobovat nárok na všeobecné panství jen ve jménu všeobecných práv společnosti. Dobýt tohoto osvoboditelského postavení a tak politicky využít všech sfér společnosti v zájmu vlastní sféry, na to už revoluční energie a duchovní sebevědomí samy o sobě nestačí. Má-li *revoluce národa a emancipace zvláštní třídy* občanské společnosti spadat vjedno, má-li jeden stav platit za stav celé společnosti,

* Bedřich Vilém IV (Pozn. red.)

k tomu je třeba, aby všechny nedostatky společnosti byly soustředěny v nějaké jiné třídě, aby určitý stav byl stavem všeobecného pohoršení, vtělením všeobecné překážky, aby zvláštní sociální sféra byla považována za *notorický zločin* celé společnosti, takže osvobození od této sféry se jeví jako všeobecné sebeosvobození. Má-li být jeden stav par excellence* stavem osvoboditelem, je třeba, aby naopak jiný stav byl jasně stavem ujařmovatelem. Negativně-všeobecný význam francouzské šlechty a francouzského kléru podmiňoval pozitivně-všeobecný význam nejbližší susední a proti nim stojící třídy - *buržoazie*.

Ale všem zvláštním třídám v Německu chybí nejen důslednost, tvrdost, odvaha, bezohlednost, aby některé z nich mohl být vypálen cejch negativního představitele společnosti. Právě tak chybí všem stavům ona šíře duše, která se - i když jen na chvíli - ztotožní s duší národa, ona genialita, která prodchne materiální moc a udělá z ní politickou sílu, ona revoluční smělost, která mrští protivníkovi do tváře vzdorné heslo: *Nejsem ničím a měl bych být vším!* Jádro německé morálky a poctivosti, a to nejen jednotlivců, ale i tříd, tvoří naopak onen *skromný egoismus*, který uplatňuje jen svou omezenost a připouští, aby ji i ostatní vůči němu uplatňovali. Poměr mezi různými sférami německé společnosti není proto dramatický, nýbrž epický. Každá z nich si začíná ujasňovat, čím je, a začíná se hlásit vedle ostatních se svými zvláštními nároky, nikoli jakmile je sama utlačována, nýbrž jakmile současně poměry vytvoří bez jejího přičinění společenskou sféru, která stojí pod ní a kterou může sama utlačovat. Dokonce i *morální sebevědomí německé buržoazie* spočívá jen na vědomí, že je všeobecnou představitelkou šosácké prostřednosti všech ostatních tříd. A tak se nejen němečtí králové dostávají na trůn mal à propos**, ale i každá sféra občanské společnosti vždycky utrpí porážku, ještě než stačí oslavit vítězství, vytvoří si své vlastní překážky, ještě než překoná překážky, které jí stojí v cestě, projeví svou úzkoprsost, ještě než může uplatnit svou velkodušnost, takže i příležitost sehrát velkou úlohu je vždy pryč, ještě než se naskytne, takže každá třída, jakmile se pustí do boje s třídou stojící nad ní, je už zapletena do boje s třídou stojící pod ní. Proto bojuje knížectví proti království, byrokrat proti šlechtě, měšťák proti nim všem, a také proletář se už začíná pouštět do boje s buržoou. Buržoazie se sotva odvážíla razit se svého stanoviska myšlenku emancipace a vývoj sociálních poměrů i pokrok politické teorie už prohlašuje: toto stanovisko za zastaralé nebo přinejmenším za problematické. Ve Francii stačí, aby někdo byl něčím, a už chce být vším.

V Německu nesmí být člověk ničím, nemá-li se všeho vzdát. Ve Francii je částečná emancipace základem všeobecné emancipace.

V Německu je všeobecná emancipace *conditio sine qua non**** každé částečné emancipace. Ve Francii se- musí úplná svoboda zrodit ze skutečnosti postupného osvobozování, v Německu naopak z nemožnosti takového postupného osvobozování. Ve Francii je každá třída národa *politickým idealistou* a cítí uje samu sebe nejdřív nějakou zvláštní třídu, nýbrž jako představitele sociálních potřeb vůbec. Role *osvoboditele*, tedy přechází v dramatickém sledu postupně z jedné třídy francouzského národa na druhou, až nakonec připadne třídě, která uskuteční sociální svobodu ne už jen za určitých podmínek, nezávislých na člověku, třebaže vytvořených lidskou společností, nýbrž která naopak, předpokládá sociální svobodu, má-li všechny podmínky lidské existence zorganizovat. Naproti tomu v Německu, kde je praktický život právě tak bezduchý jako duchovní život nepraktický, nemá žádná třída občanské společnosti potřebu a schopnost všeobecné emancipace, pokud k tomu není donucena svou *bezprostřední* situací, *materiální* nutností, svými *vlastními okovy*.

Kde je tedy *pozitivní* možnost německé emancipace?

Odpověď: Ve vytvoření třídy s *radikálními okovy*, třídy občanské společnosti, která není třídou občanské společnosti, stavu, který je rozkladem všech stavů, sféry, která je pro své univerzální utrpení má universální charakter a nedělá si nárok na žádné *zvláštní právo*, protože se na ní nepáše žádné *zvláštní bezpráví*, nýbrž *bezpráví vůbec*, ve vytvoření sféry, která se už nemůže odvolávat na nějaký *historický* titul, ale jen na *lidský* titul, která netvoří jednostranný protiklad k důsledkům německého státního systému, nýbrž všestranný protiklad k jeho předpokladům, čili ve vytvoření sféry, která se nemůže emancipovat, jestliže se neemancipovala od všech ostatních sfér společnosti, zkrátka sféry,

* Po výtce, v pravém slova smyslu (Pozn. red.)

** V nevhodnou dobu. (Pozn. red.)

*** Nezbytnou podmínkou. (Pozn. red.)

kteřá je *úplnou ztrátou* člověka, nemůže tedy samu sebe získat jinak než *úplným znovuzískáním člověka*. Tento rozklad společnosti jako zvláštní stav je *proletariát*.

Proletariát se začíná v Německu teprve tvořit s nástupem *průmyslového hnutí*, neboť proletariát není *živelně vzniklá*, nýbrž *uměle vyvolaná* chudoba, není to mechanicky, tíhou společnosti utlačená lidská masa, nýbrž lidská masa, která vzniká z *aktuálního rozkladu* společnosti, především z rozkladu středního stavu, ačkoliv, jak se rozumí samo sebou, řady proletářů postupně rozmnožuje i živelně vznikající chudoba a křesťansko-germánské nevolnictví.

Jestliže proletariát hlásá *rozklad dosavadního světového řádu*, vyslovuje jen *tajemství svého vlastního bytí*, neboť on je *faktickým* rozkladem tohoto světového řádu. Jestliže proletariát žádá *negaci soukromého vlastnictví*, pak jen razí jako *princip společnosti*, to, co společnost razila jako *jeho* princip, co už bylo v něm bez jeho přičinění ztělesněno jako negativní resultát společnosti. Proletář je pak vůči vznikajícímu světu právě tak v právu jako *německý král* vůči světu už vzniklému, nazývá-li národ *svým* národem, jako nazývá koně *svým* koněm. Král, který prohlašuje národ za své soukromé vlastnictví, vyslovuje jen to, že králem je soukromý vlastník.

Jako filosofie nachází v proletariátu svou *materiální* zbraň, tak nachází proletariát ve filosofii svou *duchovní* zbraň, a jakmile blesk myšlenky s plnou silou zasáhne tuto naivní národní půdu, uskuteční se emancipace *Němců v lidi*.

Shrňme, k čemu jsme dospěli.

Jediné *prakticky* možné osvobození Německa je osvobození z pozic *té* teorie, která prohlašuje člověka za nejvyšší podstatu člověka. Německo se může emancipovat od *středověku* jen tak, že se zároveň emancipuje od všeho *částečného* překonání středověku. Německo nemůže svrhnout *žádný* druh poroby, nesvrhne-li porobu *všeho druhu*. *Důkladné* Německo nemůže dělat revoluci jinak než *důkladně*. *Emancipace Němce je emancipace* člověka. *Hlavou* této emancipace je *filosofie*, *srdcem* je *proletariát*. Filosofie se nemůže uskutečnit bez zrušení proletariátu, proletariát se nemůže zrušit bez uskutečnění filosofie.

Až budou všechny vnitřní podmínky splněny, ohlásí *zakokrhání galského kohouta den německého vzkříšení*.